

УДК 94(477.83):304.3]"1946":329.73(477.8)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-1-1>

Тарас БАТЮК,
orcid.org/0000-0003-4159-5226
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України та правознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) tbatyuk@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ НА СУДОВОВИШНЯНЩИНІ (1947): ЗА ЗВІТНИМИ МАТЕРІАЛАМИ ОУН

Мета дослідження – ввести до наукового обігу та проаналізувати документ українського підпілля «Звіт за місяць листопад 1947 р. (район Судова Вишня)» як джерело до історії повсякденного життя на Судововишнянщині зокрема, так і в Західній Україні – загалом. **Методологія дослідження** – принципи об'єктивності, науковості, історизму, методи зовнішньої та внутрішньої критики джерел. **Наукова новизна** полягає у введенні до наукового обігу вперше досі маловідомого документу, який характеризує різні сторони повсякденного життя на Судововишнянщині (1947 р.) і проведенні його аналізу. **Висновки.** Таким чином, опублікований документ («Звіт за місяць листопад 1947 р. (район Судова Вишня)» вважаємо особливо цінним джерелом для вивчення історії повсякденного життя в окремих регіонах зокрема та й всієї Західної України загалом. Матеріал перебуває на постійному зберіганні у Галузевому державному архіві СБУ (фонд 13, справа 376, том 76, аркуші 374–378.). Автор документу – провідник Судововишнянського районного проводу ОУН Петро Прокопів-«Тарасенко». Документ укладений 30 листопада 1947 р., інформація у ньому подається за увесь звітний місяць. В документах міститься цілісна, узагальнена інформація про найбільш важливі складові життя суспільства та боротьби українських націоналістів – особливості проведення радянізації, конкретні приклади злочинів представниками окупаційної адміністрації, власні проведені заходи, результативність власної пропаганди тощо. При публікації автор максимально зберіг лексику, авторські та редакторські особливості джерел. Без змін подано власні і географічні назви. Виправленню підлягали лише найбільш очевидні граматичні огріхи. Кожен документ супроводжується легендою, в якій зазначено місце його зберігання (назва архіву, номер фонду, справи, аркуші).

Ключові слова: звіти, український визвольний рух, повсякденне життя, Судова Вишня, ОУН, ГДА СБУ.

Taras BATIUK,
orcid.org/0000-0003-4159-5226
PhD (History),
Assistant Professor at the Ukrainian History and Law Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) tbatyuk@gmail.com

FEATURES OF EVERYDAY LIFE IN THE SUDOVOVYSHNYANSKYIA REGION (1947): BASED ON OUN REPORT MATERIALS

The purpose of the study is to introduce into scientific circulation and analyze the document of the Ukrainian underground "Report for the month of November 1947 (Sudova Vyshnya district)" as a source for the history of everyday life in the Sudovovyshnya region in particular, and in Western Ukraine in general. **The research methodology** is the principles of objectivity, scientificity, historicism, methods of external and internal criticism of sources. **The scientific novelty** lies in the introduction into scientific circulation for the first time of a hitherto little-known document that characterizes various aspects of everyday life in the Sudovovyshnya region (1947) and its analysis. **Conclusions.** Thus, the published document ("Report for the month of November 1947 (Sudova Vyshnya district)" is considered a particularly valuable source for studying the history of everyday life in certain regions in particular and all of Western Ukraine in general. The material is permanently stored in the Branch State Archive of the SBU (fund 13, file 376, volume 76, pages 374–378). The author of the document is the leader of the Sudova Vyshnya district leadership of the OUN, Petro Prokopiiv-"Tarasenko". The document was concluded on November 30, 1947, and the information in it is provided for the entire reporting month. The documents contain comprehensive, generalized information about the most important components of the life of society and the struggle of Ukrainian nationalists – the features of Sovietization, specific examples of crimes by representatives of the occupation administration, the measures taken by the author, the effectiveness of his own propaganda, etc. When publishing, the author maximally preserved the vocabulary, authorial and editorial features of the sources. Proper and geographical names are presented without changes. Correction only the most obvious grammatical errors were subject to correction. Each document is accompanied by a legend indicating its storage location (archive name, fund number, file, sheets).

Key words: reports, Ukrainian liberation movement, everyday life, Sudova Vyshnia, OUN, State Administration of the Security Service of Ukraine.

Постановка проблеми. В архівних установах України зберігається величезний масив матеріалів, які залишаються маловивченими. Навіть попри те, що у них містяться нещодавно розсекречені фонди та справи, які мають значний інформаційний потенціал для розкриття не лише вузьких тем, але й зберігають цінність та доповнюють загальні відомості до історії України в цілому. Водночас оприлюднення такого типу документів дає змогу не лише професійним історикам, але й широкій громадськості ознайомитися із унікальними історичними фактами, усвідомити глибину та складність того чи того процесу, його багатоаспектність, масштабність тощо. У цьому контексті варто відзначити особливий вид джерел – звітні документи Організації українських націоналістів. З яких можемо довідатися як про функціонування структур українських націоналістів, так і в цілому особливостей суспільно-політичних, економічних, культурно-освітніх, релігійних процесів у регіонах. До такого виду джерела належить і публікований нами документ, який розкриває різноманітні аспекти повсякденного життя Судовишлянщини у 1947 р.

Аналіз досліджень. Історіографічний масив із питань діяльності українського визвольного руху умовно можна поділити на декілька груп. До першої групи відносимо узагальнювальні напрацювання із історії функціонування українського визвольного руху В. Барана та В. Даниленка (Баран, Даниленко, 1999), І. Біласа (Білас, 1994а, 1994б), Д. Веденєєва і Г. Биструхіна (Веденєєв, Биструхін, 2007), Т. Вронської та С. Гальченка (Вронська, Гальченко, 2011), В. Даниленка (Даниленко, 2010), А. Кентія (Кентій, 1999), Ю. Киричука (Киричук, 2003), І. Патриляка (Патриляк, 2012), А. Русначенка (Русначенко, 2002) та ін. Другу групу формують загальні праці із особливостей повсякденного життя населення України у 1940 – 1950-х роках Я. Антонюка (Антонюк, 2013, 2016), В. Голубка і А. Середняка (Голубко, Середняк, 2007), В. Ільницького (Ільницький, 2016), О. Ісайкіної (Ісайкіна, 2005), Л. Ковпак (Ковпак, 2003), О. Коляструк (Коляструк, 2012), О. Малярчука (Малярчук, 2006–2007), Г. Стародубець (Стародубець, 2005, 2008) та ін. Третя група – праці, які мають теоретико-методологічне значення для нашої публікації. Зокрема, роботи із історії повсякденного життя на Дрогобиччині, Миколаївщині В. Ільницького, М. Галіва, Т. Батюка, Н. Кантор, Ю. Павловського, М. Ярушак (Ільницький, Галів, 2015; Ільницький, 2017, 2019; Ільницький, Батюк, Павловський, 2022; Ільницький, Ярушак, 2020; Ільницький, Кантор, Батюк, 2023; Ільниць-

кий, Кантор, Батюк, 2021). Доповнити відомості про повсякденне життя на Судовишлянщині має і наша публікація.

Мета дослідження – ввести до наукового обігу та проаналізувати документ українського підпілля «Звіт за місяць листопад 1947 р. (район Судова Вишня)» як джерело до історії повсякденного життя на Судовишлянщині зокрема, так і в Західній Україні – загалом.

Виклад основного матеріалу. Важливим видом історичного джерела є звітні документи українського підпілля. Саме вони дають змогу суттєво доповнити збережену в інших джерелах інформацію. Цінність відомостей, які містяться у цих матеріалах полягає й у суттєвому розширенні, деталізації наявної в інших джерелах інформації.

У нашому дослідженні аналізуємо один документ «Звіт за місяць листопад 1947 р. (район Судова Вишня)» (п'ять аркушів). За змістом у ньому детально подається характеристика Судовишлянщини у відповідний період. Документ містить точну дату складення – 30 листопада 1947 р. Очевидно, що зібрані звіти із району підпілля на псевдо «Тарасенко» проаналізував та узагальнив одразу у листопаді, оскільки інтенсивність підпільної роботи на той момент уже спала, погодні умови сприяли тривалішому перебуванню у криївках. Документ машинописом поданий на п'яти аркушах. Автор – провідник Судовишлянського районного проводу ОУН Петро Прокопів-«Тарасенко». Судовишлянський район ОУН входив (разом із Краковецьким, Крукеницьким, Медиківським, Мостиським, Немирівським та Яворівським районами) до складу Яворівського надрайону ОУН Городоцької округи ОУН. Петро Прокопів-«Тарасів» опрацював первинний матеріал із районів та узагальнив його.

Структурно звіт складається із кількох частин – «Характеристика терену», «Вороже середовище» («Адміністрація», «Стан охорони райцентру», «Господарка», «Промисл», «Торгівля», «Пошта», «Адміністративні зарядження», «Шкільництво», «Культурне життя», «Санітарна ділянка», «Пропаганда», «Ворожі акції») та «Наше середовище» («Постава мас до ворога», «Постава мас до нашого руху», «Оцінка світової і нашої ситуації», «Віроісповідання», «Санітарний стан», «Господарський стан», «Суспільна опіка», «Переселенці», «Українці зі СУЗ», «Осяги нашої пропаганди», «Наші акції», «Наші втрати», «Національні меншини»).

У публікованому документі доволі детально описані усі складові. Примітно, що із поданого змісту можемо зробити висновок про широку поінформованість автора із різними аспектами

суспільного життя та цифровими характеристиками стану репресивно-каральних органів. Документи насичені багатьма конкретними прикладами злочинів і порушень радянської адміністрації проти місцевого населення (із зазначенням населених пунктів та прізвищ потерпілих). У звіті зазначається, що власних втрат не було у районі, що й закономірно оскільки інтенсивність руху у листопаді пішла на спад.

Значна увага приділяється і податковим стягненням із місцевого населення, особливостям роботи у сільському господарстві та промисловості, освітньому, культурному життю тощо. Знайшло своє відображення і питання причин арештів місцевого населення (із зазначенням конкретних прізвищ). Цікавими фактами є наприклад, аналіз ставлення населення до українського визвольного руху, оцінки зовнішньополітичних подій (наприклад у Греції, Франції) та допомога родинам підпільників коштами та одягом. Вцілому із змісту бачимо доволі добру поінформованість районного провідника «Тарасенка» із загальною ситуацією у терені та особливо в середовищі радянської адміністрації, силових органів.

Висновки. Таким чином, опублікований документ («Звіт за місяць листопад 1947 р. (район

Судова Вишня) вважаємо особливо цінним джерелом для вивчення історії повсякдення життя в окремих регіонах зокрема та й всієї Західної України загалом. Матеріал перебуває на постійному зберіганні у Галузевому державному архіві СБУ (фонд 13, справа 376, том 76, аркуш 374–378.). Автор документу – провідник Судовишніанського районного проводу ОУН Петро Прокопів-«Тарасенко». Документ укладений 30 листопада 1947 р., інформація у ньому подається за увесь звітний місяць. В документах міститься цілісна, узагальнена інформація про найбільш важливі складові життя суспільства та боротьби українських націоналістів – особливості проведення радянзації, конкретні приклади злочинів представниками окупаційної адміністрації, власні проведені заходи, результативність власної пропаганди тощо. При публікації автор максимально зберіг лексику, авторські та редакторські особливості джерел. Без змін подано власні і географічні назви. Виправленню підлягали лише найбільш очевидні граматичні огріхи. Кожен документ супроводжується легендою, в якій зазначено місце його зберігання (назва архіву, номер фонду, справи, аркушів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк, Я. СБ ОУН (б) на Волині та Західному Поліссі (1946–1951 рр.). Луцьк : Ключі, 2013.
2. Антонюк, Я. «Повстанські дантисти»: лікування зубів у підпіллі ОУН–УПА. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. 2016. Вип. 2. С. 65–72.
3. Баран, В., Даниленко, В. Україна в умовах системної кризи (1946–1980 рр.) (Т. 13). Київ : Альтернативи. (Серія «Україна крізь віки»), 1999.
4. Білас, І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз (Книга перша). Київ: Либідь: Військо України, 1994а.
5. Білас, І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз (Книга друга). Київ : Либідь : Військо України, 1994б.
6. Веденєєв, Д.В., Биструхін, Г.С. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки. Київ : К.І.С., 2007.
7. Вронська, Т., Гальченко, С. Обличчя визволених міст України після окупації і життєві стратегії городян (1943–1945 рр.). Україна у Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття: історичні нариси (Кн. 2, с. 631–660). Київ: Наукова думка, 2011.
8. Галузевий державний архів Служби безпеки України.
9. Голубко, В., Середняк, А. Західноукраїнський селянин в умовах комуністичного режиму 1939–1953 рр.: притискування та спротив. Історія України: маловідомі імена, події, факти. 2007. Вип. 34. С. 269–289.
10. Даниленко, В. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.) (Кн. 2 (3)). Київ : Інститут історії України НАН України, 2010.
11. Ільницький, В. Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954). Дрогобич : Посвіт, 2016.
12. Ільницький, В. Діяльність молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобичі (1945–1952). Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2017. Спецвипуск III. С. 300–311.
13. Ільницький, В. Молодіжна націоналістична організація у Дрогобицькому учительському інституті. Літопис Бойківщини: журнал, присвячений дослідям історії, культури і побуту бойківського племені. 2019. Вип. 1/96 (107). С. 79–86.
14. Ільницький В., Батюк Т., Павловський Ю. Фотографії як джерело до вивчення українського визвольного руху в Карпатському краї ОУН (1940-і – початок 1950-х років). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Вип. 47. Том 1. С. 19–27. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-1-3>
15. Ільницький, В., Галів, М. До історії діяльності молодіжних українських націоналістичних організацій на Дрогобиччині: нове документальне свідчення. Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2015. Спецвипуск II. С. 475–485.

16. Ільницький В., Кантор Н., Батюк Т. Повсякденне життя Миколаївщини (1946–1947): у матеріалах звітної документації українських націоналістів. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 12/54, 371–440. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283757>. <http://phh.dspu.edu.ua/article/view/283757>
17. Ільницький В., Кантор Н., Батюк Т. Повсякденне життя у Дрогобицькому учительському інституті: новий документ до історії (1946–1949). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія* / ред. кол. Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 6/48 (2021). С. 342–364. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228501> <http://phh.dspu.edu.ua/article/view/228501>
18. Ільницький В., Ярушак М. До історії діяльності молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобицькій сільськогосподарській школі та Дрогобицькому нафтовому технікумі (1950–1951). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2020. Вип. 5/47. С. 208–228. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217759>
19. Ісайкіна, О.Д. Побут і дозвілля міського населення України в повоєнний період (1945–1955 рр.). (Автореф. дис. ... канд. іст. наук). Переяслав-Хмельницький, 2005.
20. Кентій, А. Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946–1956 рр.). Київ: Інститут історії України НАН України, 1999.
21. Киричук, Ю. Український національний рух 40–50-х років XX століття: ідеологія та практика. Львів: Добра справа, 2003.
22. Ковпак, Л.В. Соціально-побутові умови життя населення України у другій половині XX ст. (1945–2000 рр.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2003.
23. Коляструк, О.А. Повсякденне життя українського суспільства у перші повоєнні роки. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія «Історія». 2012. Вип. 20. С. 131–136.
24. Малярчук, О. Галицький національний кетман: село в ідео-логічній війні з партійно-радянським тоталітаризмом. Галичина: Всеукраїнський науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. 2006–2007. Вип. 12–13. С. 157–166.
25. Патриляк, І. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.). Львів: Часопис, 2012.
26. Русначенко, А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках. Київ: Університетське видавництво «Пульсари». Смолій, В. (2006). Історія українського селянства: нариси (Т. 1–2; Т. 2). Київ: Наукова думка, 2002.
27. Стародубець, Г. Організація медико-санітарної служби у повстанському запіллі (друга половина 1943–1944 рр.). Наукові записки з української історії. 2005. Вип. 17. С. 199–204.
28. Стародубець, Г. Генеза українського повстанського запілля. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008.

REFERENCES

1. Antoniuk, Ya. (2013). SB OUN (b) na Volyni ta Zakhidnomu Polissii (1946–1951 rr.) [SB OUN (b) in Volyn and Western Polissya (1946–1951)]. Lutsk: Kliuchi [in Ukrainian].
2. Antoniuk, Ya. (2016). «Povstanski dantysty»: likuvannia zubiv u pidpilli OUN–UPA [«Insurgent dentists»: dental treatment in the OUN–UPA underground]. Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny – Current issues of social sciences and history of medicine, 2, 65–72 [in Ukrainian].
3. Baran, V., Danylenko, V. (1999). Ukraina v umovakh systemnoi kryzy (1946–1980 rr.) [Ukraine in the conditions of systemic crisis (1946–1980)]. (Vol. 13). Kyiv: Alternatyvy. (Serii «Ukraina kriz viky») [in Ukrainian].
4. Bilas, I. (1994a). Represyvo-karalna systema v Ukraini 1917–1953: suspilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz [The repressive system in Ukraine in 1917–1953: Socio-political and historical-legal analysis]. (Vol. 1). Kyiv: Lybid: Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
5. Bilas, I. (1994b). Represyvo-karalna systema v Ukraini 1917–1953: suspilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz [The repressive system in Ukraine in 1917–1953: Socio-political and historical-legal analysis]. (Vol. 2). Kyiv: Lybid: Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
6. Viedienieiev, D.V., Bystrukhin, H.S. (2007). Dvobii bez kompromisiv. Protyborstvo spetspidrozdiliv OUN ta radianskykh syl spetsoperatsii. 1945–1980-ti roky [An Uncompromising Combat. The Opposition of Special Subdivisions of OUN with Soviet Special Operations Forces. 1945–1980]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
7. Vronska, T., Halchenko, S. (2011). Oblychchia vyzvolenykh mist Ukrainy pislia okupatsii i zhyttievi stratehii horodian (1943–1945 rr.) [Faces of the liberated cities of Ukraine after the occupation and life strategies of the citizens (1943–1945)]. Ukraina u Druhii svitovii viini: pohliad z XXI stolittia: istorychni narysy – Ukraine in the Second World War: a look from the XXI century: historical essays (Vol. 2, pp. 631–660). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
8. Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU) [Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine (hereinafter – GDA SBU)]
9. Holubko, V., Seredniak, A. (2007). Zakhidnoukrainskyi selianyn v umovakh komunistychnoho rezhymu 1939–1953 rr.: prystosuvannia ta sprotyv [Western Ukrainian Peasant in the Conditions of the Communist Regime of 1939–1953: Adaptation and Resistance]. Istorii Ukrainy: malovidomi imena, podii, fakty – History of Ukraine: little-known names, events, facts, 34, 269–289 [in Ukrainian].
10. Danylenko, V. (2010). Povoienna Ukraina: narysy sotsialnoi istorii (druga polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.) [Post-war Ukraine: essays on social history (second half of the 1940s – mid-1950s)]. (Vol. 2 (3)). Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].

11. Ilnytskyi, V. (2016). Karpatskyi krai OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954) [The OUN Carpathian region in ukrainian liberation movement (1945–1954)]. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
12. Ilnytskyi, V. (2017). Diialnist molodizhnykh natsionalistychnykh orhanizatsii u Drohobychi (1945–1952) [Activities of youth nationalist organiza-tions in Drohobych (1945–1952)]. Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies, spetsvypusk III, 300–311 [in Ukrainian].
13. Ilnytskyi, V. (2019). Molodizhna natsionalistychna orhanizatsiia u Drohobytskomu uchytelskomu instytuti [Youth nationalist organization at the Drohobych Teachers' Training Institute]. Litopys Boikivshchyny: zhurnal, prysviachenyi doslidam istorii, kultury i pobutu boikivskoho plemeny – Chronicle of Boykivshchyna: a journal devoted to experiments in the history, culture, and way of life of the Boyko tribe, 1/96 (107), 79–86 [in Ukrainian].
14. Ilnytskyi V., Pavlovskyi O., Batiuk T. (2022). Fotohrafiï yak dzhherelo do vyvchennia ukrainskoho vyzvolnoho rukhu v Karpatskomu krai OUN (1940-i – pochatok 1950-kh rokiv) [Photos as a source for the study of the Ukrainian liberation movement in the Carpathian region of the OUN (the 1940s – early 1950s)]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. 2022. Vyp. 47. Tom 1. S. 19–27. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-1-3>
15. Ilnytskyi, V., Haliv, M. (2015). Do istorii diialnosti molodizhnykh ukrainskykh natsionalistychnykh orhanizatsii na Drohobychchyni: nove dokumentalne svidchennia [To the history of activity of youth Ukrai-nian nationalist organizations in Drohobych region: a new documentary evidence]. Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies, spetsvypusk II, 475–485 [in Ukrainian].
16. Ilnytskyi, V., Yarushak, M. (2020). Do istorii diialnosti molodizhnykh natsionalistychnykh orhanizatsii u Drohobytskii silskohospodarskii shkoli ta Drohobytskomu naftovomu tekhnikum (1950–1951) [To the history of the activities of youth national organizations in the Drohobych Agricultural School and the Drohobych Oil College (1950–1951)]. Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 5/47, 208–228. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217759> [in Ukrainian].
17. Ilnytskyi, V., Kantor, N., Batiuk, T. (2021). Povsiakdenne zhyttia u Drohobytskomu uchytelskomu instytuti: novyi dokument do istorii (1946–1949) [Everyday life in Drohobych Teacher's Institute: a new document in history (1946–1949)]. Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 6/48, 342–364. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228501> [in Ukrainian].
18. Ilnytskyi, V., Kantor, N., Batiuk, T. (2023). Povsiakdenne zhyttia Mykolaivshchyny (1946–1947): za materialamy zvitnoi dokumentatsii ukrainskykh natsionalistiv [Everyday life in the Mykolayiv region (1946–1947): in the materials of the reporting documentation of Ukrainian nationalists]. Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 12/54, 371–435. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283757> [in Ukrainian].
19. Isaikina, O.D. (2005). Pobut i dozvillia miskoho naselennia Ukrainy v poivoiennyi period (1945–1955 rr.) [Life and leisure of the urban population of Ukraine in the postwar period (1945–1955)]. (Extended abstract of candidate's thesis). Pereiaslav-Khmelnitskyi [in Ukrainian].
20. Kentii, A. (1999). Narys borotby OUN-UPA v Ukraini (1946–1956 rr.) [An outline of the struggle of OUN-UPA in Ukraine (1946–1956)]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
21. Kyrychuk, Yu. (2003). Ukrainskyi natsionalnyi rukh 40–50-kh rokiv XX stolittia: ideolohiia ta praktyka [Ukrainian Nationalist Movement of 1940s – 1950s: Ideology and Practice]. Lviv: Dobra sprava [in Ukrainian].
22. Kovpak, L.V. (2003). Sotsialno-pobutovi umovy zhyttia naselennia Ukrainy u druhii polovyni XX st. (1945–2000 rr.) [Socio-living conditions of the population of Ukraine in the second half of the twentieth century (1945–2000)]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
23. Koliastruk, O.A. (2012). Povsiakdenne zhyttia ukrainskoho suspilstva u pershi poivoienni roky [Everyday life of Ukrainian society in the first postwar years]. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. M. Kotsiubynskoho. Seriia «Istoriiia» – Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsyubynsky, 20, 131–136 [in Ukrainian].
24. Maliarchuk, O. (2006–2007). Halytskyi natsionalnyi ketman: selo v ideolohichnii viini z partiino-radianskym totalitaryzmozom [Galician National Ketman: a village in an ideological war with party-Soviet totalitaria-nism]. Halychyna: Vseukrainskyi naukovyi i kulturnoprosvitnii kraie znavchyi chasopys – Galicia: All-Ukrainian scientific and cultural-educational local lore journal, 12–13, 157–166 [in Ukrainian].
25. Patryliak, I. (2012). «Vstan i borys! Slukhai i vir...»: ukrainske natsionalistychne pidpillia ta povstanskyi rukh (1939–1960 rr.) [«Stand up and fight! Listen and believe...»: the Ukrainian nationalist underground and insurgent movement (1939–1960)]. Lviv: Chasopys [in Ukrainian].
26. Rusnachenko, A. (2002). Narod zburenyi: Natsionalno-vyzvolnyi rukh v Ukraini y natsionalni rukhy oporu v Bilorusii, Lytvi, Latvii, Estonii u 1940–50-kh rokakh [The Revolted People: National liberation movement in Ukraine and national resistance movements in Belarus', Lithuania, Latvia, and Estonia in the 1940s – 1950s]. Kyiv: Universytetske vydavnytstvo «Pulsary» [in Ukrainian].
27. Starodubets, H. (2005). Orhanizatsii medyko-sanitarnoisluzhby upovstan-skomuzapilli (druhalopolovyna 1943–1944 rr.) [Organization of the medical and sanitary service in the insurgent garrison (second half of 1943–1944)]. Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii – Scientific notes on Ukrainian history, 17, 199–204 [in Ukrainian].
28. Starodubets, H. (2008). Heneza ukrainskoho povstanskoho zapillia [The genesis of the Ukrainian insurgent stronghold]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].

Документ 1

Рай. Суд. Вишня.

Звіт за місяць листопад 1947 р.

Характеристика терену:

Вороже середовище:

1. Адміністрація: У звітному місяці не зайшли жодні зміни в складі адміністрації й сіл району.

2. Стан охорони райцентру: без змін.

Військова частина /т.зв. міліція/ по вивозі людей на Сибір, по кількох днях виїхала поїздом з району в напрямі Львова. В с. Дидятічах квартирує оперативна група військ НКВД в числі 25 чоловік під командою участкового сержанта та другого участкового лейт. Лютчика. Їх дії: оден участковий зі своєю групою робить постійно засідки в селах: Дидятічі, Дмитровичі, Мокряни Великі, Мокряни Малі і Макунув, а другий, в селах: Никловичі, Голодівка і Орховичі. В с. Макунуві знаходяться nadalje озброєні: голова сільради, голова земгромади і секретар сільради. До помічі їм приділено з району одного істребітеля з цього ж села. 11.XI. в с. Волостків прибув гарнізон в числі 20 чол. під командою сержанта Коропоткіна. Їх зброя: 2 кулемети “дихтярова”, 8 пепеше, 5 зарядок та решта кріси. Завданням їх було робити по селі стежі, засідки, а також ночами підглядати чи не заходять до кого українські повстанці. Рівнож підготувати селян, до святкування 30-их роковин жовтневої революції. Свято відбулось через два дні. 7 і 8.XI. Наказували щоб населення в ці дні святкувало, бо це свято подібне до “Воскресіння”.

9.XI. гарнізон із села виїхав.

16.XI. до с. Слабаш прибуло 8 енкавидистів, які повечерявши в господаря Абрамця Стефана, цілу ніч ходили попід хату по цілому селі та наслухували під вікнами. На другий день вранці відійшли.

3. Господарка.

Радгосп: без змін.

Колгосп: немає.

Артілі: даних не досягнуто.

Контингент: Большевики далeше натискають населення щоби здавали контингент: бараболі, мяса, молока та цукрового буряка. Погрожують населенню Сибіром, тюрмою і тим подібне, якщо хто з селян не здасть решта контингенту, до дня 30.X.

В с. Мистичах покарали молочара штрафом 1500 крб. за те, що населення не здає молока, говорячи що він на це працює щоб людям розяснити про здачу молока.

Податки: Урядовці райфінвідділу загрожують сільським фінагентам, якщо до 30.X не

стягнуть з населення усього налугового податку, будуть покарані вони а опісля даний господар конфіскацією майна, вивозом на тяжкі роботи або тюрмою.

Райфінвідділ нараховує податки в цей спосіб:

Від одного гектара землі чистого доходу..1.400 крб.

Від одного гектара долини чистого доходу 400 крб.

Від одної корови 1.400 крб.

Від одного коня 1.000 крб.

Разом: 4.200 крб.

Від такої суми податку платиться 350 крб. Чим більша сума доходу, тим більший податок.

На с. Мокряни наложено 150.000 крб. податку, стягнено 80.000 крб.

Земельні громади: У звітному часі голови земгромад дістали наказ, поміряти всю обсягну та необсягну землю селян вивезених на Сибір. Земгромади нікуди активно не діють.

Будівництво: Немає.

4. Промисл: Від попереднього місяця без змін. Крім цього в райцентрі знаходиться цегольня в якій працює 45 робітників, з них 30 місцеві, 15 в тому числі директор і болгальтер із східних областей. Місцеві робітники зголосились до праці в 1944–45 рр. як броніровані від ЧА. Їхня праця триває 8 годин денно де мають призначені норми наприклад: двох робітників через день, себто за 8 годин, мусять тачками вивезти у віддалі 100 м. та зложити 10.000 цегли. Якщо працюють так через цілий місяць, одержують 250 крб. зарплати, за що можуть купити собі один раз в місяць слідуючі товари по державній ціні: 1 кг круп, 1 кг солі, 0,5 кг цукру й дві рибні консерви. Крім цього одержують квартально 3 метри мануфактури, але одержує лише той, хто виробить призначену йому норму. Робітники не є в силі виробити згаданої норми, за те їм обривають зарплату. Покинути згаданої праці не можуть бо були б суджені.

5. Торгівля: До кооператив прибули майже ті самі товари як в минулому місяці.

6. Пошта: без змін.

7. Адміністративні зарядження: 20.X. райвиконком дав зарядження, щоб подати стан і кількість, засіяної і незасіяної землі селян яких вивезено в Сибір.

25. X. заряджено вивезти дрова для шкіл, зремонтувати клуби, сільради та приготуватись до свята 30-ох роковин жовтневої революції. Щоб населення до 30. X. здало весь залеглий контингент.

5. XI. заряджено привести більшу кількість людей зі сіл в район на день свята “жовтневої революції”.

15.XI. заряджено подати спис домашних тварин, до райцентру.

18.XI. заряджено вибір виборчої комісії на день виборів 21.XII.1947 р. та вивісити списки виборчої листи до публичного перегляду. Воєнком дав зарядження, щоб мушени уродж. 1921–1922 рр., зголосились в воєнкомат.

26.XI. заряджено: щоб голови сілрад вислали підводи на вивіз дерева з лісу Устрики Долішні до таможної станції.

8. Шкільництво: По селах району учительство і шкільна дітвора відсвяткували річницю “30 роковин жовтневої революції”. У звітному часі, заходили енкаведисти в с. Довгомостиська до школи, провірювали учням документи, а також чи належать до пйонерських і комсомольських організацій. Переконавшись що ніхто до згаданих організацій не належить намовляли дітей щоб вписуватись в ці організації.

В школі в с. Дмитровичі відчитано дітям листа писаного дітьми пйонерами та комсомольцями із східних областей до дітей західних областей України. В листі описували “хороше” і “заможне життя”, дітей східних областей та також закликували дітей західних областей вступати до пйонерських та комсомольських організацій. Тоді відчитано відповідь та подяку за листа від дітей західних областей та подали щоби підписували діти цю відповідь. Всі діти відмовились від підпису й почали тікати зі школи. На листі не зложено ані одного підпису. Большевики побачивши що діти відмовляються почали лаяти дітей та називати “бандьорами”. Лист був не підписаний, большевики відіхали знічим.

9. Культурне життя: В райцентрі висвітлюють діафільми таких змістів: “палії нової війни”, “життя робітників на заводах”, “молоде спортивне життя” і ін. Місцеве населення участі в кінофільми майже не бере, тільки партійні, східняки та військові.

10. Санітарна ділянка: без змін.

11. Пропаганда: У звітному часі большевики вели підготовку до виборів: в районній газетці, а також по селах, переводили масові мітинги, на яких взивали населення щоб в день 21.XII. йшли всі голосувати і щоб не повторились минулі вибори. Рівнож щоби не слухати пропаганди “бандерівців”, а підпорядковувались радянській владі. Населення відмовлялось брати участь в мітингах, лише мала кількість яку большевики силою зганяли.

12. Ворожі акції:

Облави: не було.

Засідки: у звітному часі опер група МГБ і МВД проводила безперервні нічні засідки в кожному селі району. Метода засідок ця сама яка була в

попередніх місяцях. Засідки не дали жодних успіхів для большевиків.

Ревізії: В селі Кульматичі большевики перевели ревізію в гос. Бардина Івана. Ревізія без висліду, причина невідома. Ревізія була дня 13.XI.

17.XI. в с. Тологолови шістьох большевиків з воєнкомату зайшли ніччю в годині 22-й до господа Дмтришин Івана. Перевели там ревізію та питали за сином який мав явитись в воєнкомат а не явився. Як робили ревізію знайшли 4 літри водки яку забрали та відійшли до райцентру.

Провокації: 5.XI. на присілку Боляки с. Тулиголови, ніччю підійшло 4 большевиків до гос. Кота Івана. Вдаючи Українських Повстанців просили гос. щоб їм відчинив. Коли гос. відмовився відчинити тоді большевики придержали другого гос. який вертався від сусіда додому та приказали йому стукати в вікно. Господар пізнавши що вікно стукає його сусід відчинив. Большевики ввійшли до хати, перевели там ревізію під час якої забрали 3 кг солонини і відійшли в сторону с. Передмістя.

Арештування: 29.X. в с. Дмитровичі МГБ арештувало:

Будзин Ольга ур. 1923 5.XI звільнена
Вашчишин Григорій ур. 1927 сидить

1.XI. арештували:

Гринчук Іван ур. 1921 5.XI звільнений
Будзин Еміль ур. 1893 5.XI звільнений

5.XI. арештований:

Ковць Василь ур. 1922 5.XI звільнений

11.XI. арештували:

Будзин Ольга ур. 1923 сидить

Гринчук Ольга ур. 1926 13.XI звільнена

Джугалик Анна ур. 1925 13.XI звільнена

17.XI. арештували:

Плювак Анна ур. 1922 18.XI звільнена

Будзин Анна р. 1929 18.XI звільнена

Вище згаданих арештовано: за вінки які плели на могилу бувшого У.С.С., запитувались де ділились гроші з коляди та хто спалив сілраду.

15.XI. в с. Никлоничі МГБ арештовало:

Башака Володимира 17.XI. звільнений

Причина арешт. невідома.

16.XI. в цьому ж селі арештовано:

Приподобного Гринька ур. 1928

Приподобного Мих. ур. 1921

Приподобного ? ур. 1923

Сурак Івана ур. 1931

18.XI. арештовано:

Гояк Катерину ур. 1926

Арештованим закидують що вони мали б мати звязки з Українськими Повстанцями.

24.XI. в с. Голодівка МВД арештувало:

Демус Антона ур. 1912

Венгриновський Івана ур. 1920
24.XI. в с. Орховичах МВД арештувало:
Чорній Антін ур. 1922 р.
Арештовані сидять в тюрмі в Суд. Вишні. Причина арештування невідома.

14.XI. в с. Дмитровичах МГБ арештувало: слідуючих осіб, які не приїхали на форшпан:

Гриб Петро ур. 1921
Будзин Іван ур. 1893
Козак Іван ур. 1894
Борльовський Василь ур. 1895
Вичислені особи 15.XI. були звільнені.

В цьому ж селі 15.XI. МГБ прикликало на протокол слідуючих осіб:

1/ Кушіль Володимир ур. 1923 р.
2/ Гуль Гринько ур. 1898 р.
3/ Будзин Еміль ур. 1893 р.
4/ Ващишин Мирон ур. 1930 р.
5/ Плювак Анна ур. 1922 р.
6/ Юськів Андрій ур. 1896 р.
7/ Дудяк Роман ур. 1897 р.
8/ Бардин Дмитро ур. 1906 р.
9/ Гриньчишин Дмитро ур. 1891 р.
10/ Козак Степан ур. 1906

Вичислених осіб по переслуханні звільнено.

Запитували: хто спалив сільраду, хто дзвонив і де ділились гроші з коляди.

Вивози: не було.

Крадежі: 8.XI. в с. Кульматичі до жінки Лядик Катерини ніччю підїхали большевики автомашиною та вкрали 2 уликі з бджолами. Виїхавши за село, рамки з медом забрали, а вулики з бджолами спалили. Цієї самої ночі в гос. Синьчука с. Макунів вкрадено свиню. Місцеве населення твердить що вкрали большевики.

14.XI. Малець Марія із с. Тулиголови ніччю вертала з поїзду до цього ж села. По дорозі стрінула большевиків які сиділи на засідці. Большевики придержали жінку та перевіряючи її документи вкрали 180 крб., які мала при собі. Як її звільнили наказували, якщо кому скаже що вони забрали гроші то убють її.

18.XI. до с. Дмитрович прибуло ніччю підводою трьох большевиків які ходили по селі шукаючи по стайнях за свиньми. Зайшли до стайні гос. Колодія Івана й хотіли забрати свиню. Гос. почув крик свині, вибіг з хати та наробив крику. Большевики почали його лаяти і відійшли до стайні гос. Плювака Івана. Коли тут не скористали нічого, тому що сусіди почались збігати на крик гос., відїхали в сторону Суд. Вишні.

25.XI. в с. Шешеровичі обкрадено кооперативу на суму 10.000 крб. Виявилось, що вчинила це оперативна група, яка була цієї ночі на засідці.

На другий день вранці друга група під командою старшого лейтенанта МВД Демідова знайшла вкрадені товари в голови Дидятицького радгоспу, який виявив всю крадіж.

Вбивства: 31.X. в с. Дидятичі вбито боль. селянина Дудяка за те, що будьто би він підпалив колгоспну стирту.

Наше середовище.

1. Постава мас до ворога: Населення сильно ненавидить боль., не слухає їхніх заряджень, як скликають народ на мітинги в справі виборів чи інших адміністративних заряджень, населення ховається щоб не бачити їх та не слухати їхніх теревенів. Боль. цілими днями бігають по селі й зганяють людей на збори. В с. Королині боль. зганяли людей на мітинг, люди не пішли. Хотіли також підводи щоби привести смереки щоб прикрасити салю на свято “жовтневої революції”. Господар відмовився дати підводу, тоді боль. взяли самі та поїхали, привезли смереки, прикрасили салю а також зробили трюмфальну браму й повісили на ній портрет Сталіна. Самі відійшли в район. Через ніч хтось знищив згадану браму а портрет Сталіна подер на куски.

В с. Дмитровичі боль. старались зробити мітинг в справі виборів які припадають на день 21.XII. Однак з селян ніхто не пішов. Тоді боль. зловили кілька дітей та жінок які вертали з молочарні й почали переводити мітинг. Видвигнули в кандидати до райради одну жінку яка не була присутня на мітингу. По зборах пішли до цієї жінки й заявили їй що вона вибрана кандидаткою в депутати та щоб склала підпис на свою згоду. Жінка не підписалась. Її арештували і забрали в район.

14.XI. в с. Макуневі місцевий стрибок з одним боль., зайшли до одного гос. так несподівано що жінка побачивши їх настрашилась. Тоді стрибок звернувся до жінки зі словами: “Чого боїшся мене як чорта”, на це жінка відповіла: “Чорт іде та чорта веде”. Большевик почав лаяти жінку різними грубими словами та разом з істребітелем відійшов.

2. Постава мас до нашого руху: В одному селі в господаря, який наказував йому, щоб ніхто не довідався де він кватирує. Помимо цього що цей провокатор був йому тіточним братом, господар розпитував по знайомих чи не квартирують де в селі Українські Повстанці. Довідавшись де квартирують повстанці та зараз дав знати. В іншому селі господар поінформував Українських Повстанців в яких місцях боль. роблять засідки, також виявив кількох донощиків з даного села.

В одному селі вечером переходячи Українські Повстанці стрінули незнамого хлопця який ішов в противну сторону, його придержали і запитали

звідки він і як називається. Хлопець зрозумів що це можуть бути Українські Повстанці, стривожено махнув рукою до повстанців щоб ішли за ним. Віддалившись на коротку віддаль, хлопець розповів їм, щоб не ішли далі в село бо там під стодолю сидить 15 боль. Таким чином повстанці обминули небезпеку.

3. Оцінка світової і нашої ситуації: Населення читаючи большевицьку пресу, цікавиться відомостями з-за кордону та також перебігом нарад та конференцій. Слідкує за подіями які мають в Греції та в Франції. Вірить в неминучу війну яка мала б вибухнути в 1948 р. Населення свято вірить, що в майбутній війні український народ і другі поневолені народи Радянського Союзу досягнуть самостійності. Тут особливо відіграє велику роль, наша революційна література яка держить населення на дусі та наказує вірити йому в скорі "Воскресення" Української Держави.

4. Віроісповідання: Без змін.

5. Санітарний стан: В с. Толиголови панує плямистий тиф. Хворіє багато осіб, кількох з них вже померло. Хворі воліють лежати вдома чим віддаватись лікуванню советських лікарів, які в санітарних пунктах райцентру не мають відповідних ліків. Найголовніше брак лікарської опіки. В цілому районі діти хворіють на кір та коклюш.

6. Господарський стан: Завважається між населенням північних сіл району, причина недостачі хліба: цьогорічний неврожай та стягання большевиками контингенту.

7. Суспільна опіка:

1. Для одної родини підпільника дано 1.000 крб.

2. До тюрми передано 400 крб.

3. Одній родині підпільника дано дві пари чобіт, оден ж. козушок.

4. Для жінки підпільника оден козушок і 4 кл. товщу.

8. Переселенці: без змін.

9. Українці зі СУЗ: вісток немає.

10. Осяги нашої пропаганди: В райцентрі, до одного із сусідів зайшов східняк. Він витягнув з кишені нашу протиколгоспну літературу та спитав гос. чи він щось подібного не одержав. Гос. відповів що ні та спитав: "Чи там хоч крихітка правди є?". Так, відповів східняк, і в нас так було на Україні, також у вас так буде якщо погодитесь на заложення колгоспів. Розкинена наша протиколгоспна література та листівки до червоноармійців в день свята «жовтневої революції», захопили східняків які поміж собою сміючись говорили: "От і бандьори прийшли святкувать".

10.XI. Українські Повстанці стрінулись із чоловіком зі східних областей. По короткій розмові прочитано йому нашу листівку до українців зі СУЗ. Цей чоловік багато розказував про терор і голод на СУЗ в 1933 р. Також говорив що на СУЗ розказують собі про героїчну боротьбу Українських Повстанців.

11. Наші акції: Від 28.X. – 15.XI. на терені відбулась планова протиколгоспна акція в якій поширювались протиколгоспні листівки, проводились гутірки та поодинокі розмови. Крім того в селі Дидятичах 1.XI. спалено радгоспні стирти соломи та ячменю. Загально населення зустріло акцію з задоволенням.

12. Наші втрати: Немає.

13. Національні меншини: Без змін.

Постій, 30.XI.1947 р. /Тарасенко/.

Галузевий державний архів Служби безпеки України. Ф. 13. Спр. 376. Т. 76. Арк. 374–378.